

ne wśród Flamandów i Walonów, pytając, czy Belgii grozi rozpad? Dr Elżbieta Kużelewska z Uniwersytetu w Białymstoku przedstawiła trudną, kosztochłonną, ale konieczną politykę językową UE w dobie kryzysu. Dr hab. Paweł Malendowicz z UKW skupił się na wyjaśnieniu przyczyn konfliktu we wschodniej części Ukrainy oraz konfliktu między Rosją i światem zachodnim. Uznał, że należy rozpatrywać je w kontekście różnic w sposobach myślenia o świecie. Mgr Jadwiga Kosidło ze Stowarzyszenia Uśmiech z Wałcza analizowała problemy rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych, a mgr Andżelika Retmańczyk z Ośrodka Pomocy Społecznej w Goleniowie migracje zarobkowe będące ucieczką od ubóstwa z perspektywy dziecka w rodzinie korzystającej z pomocy społecznej. Dr Mirosław Grzelak z PWSZ w Pile zaproponował rozwiązania dylematów społeczeństwa obywatelskiego na początku XXI w. Dr Stanisław Zakrzewski, również reprezentujący PWSZ w Pile, analizował problem bezrobocia i wykluczeń społecznych. Dr Adam Barabasz z UAM omówił tendencje eurosceptyczne w Parlamencie Europejskim jako odpowiedź na kryzys gospodarczo-społeczny, a dr Marcin Piechocki z UAM omówił formy działalności i cele Partii Piratów w Niemczech. Na zakończenie mgr Łukasz Popławski z PWSZ w Pile zainteresował słuchaczy analizą nierówności materialnych na świecie i ich korelacji z wybranymi patologiami społecznymi.

Organizatorzy seminarium zapowiedzieli starania na rzecz kontynuacji podobnych projektów i rozwoju współpracy z ośrodkami naukowymi w kraju i poza granicami Polski. Wyrazili także zamiar ogłoszenia drukiem zaprezentowanych podczas seminarium wyników badań.

Paweł Malendowicz

EDUKACJA POLITYCZNA W POLSCE I W NIEMCZACH HISTORIA, WYZWANIA, PERSPEKTYWY

W siedzibie Instytutu Zachodniego w Poznaniu 21 listopada 2014 r. odbyła się konferencja naukowa zatytułowana „Edukacja polityczna w Polsce i w Niemczech. Historia, wyzwania, perspektywy”, której celem było przedstawienie i porównanie różnych działań w zakresie edukacji politycznej i obywatelskiej w obu państwach. Obrady otworzył dyrektor placówki dr Michał Nowosielski, który powitał uczestników spotkania i wyraził nadzieję, że podjęcie takiej problematyki wpisuje się w powrót do korzeni IZ, po siedemdziesięciu latach próbującego na nowo określić profil swojej działalności. Jako przykład takich poszukiwań wskazał utworzenie w IZ Gabinetu Ministra Krzysztofa Skubiszewskiego, który – w opinii dyrektora – powinien spełniać ważną rolę poznawczo-wychowawczą w zakresie edukacji politycznej, zwłaszcza dla młodego pokolenia.

Następnie głos zabrał Piotr Womela, przedstawiciel współorganizatora konferencji - Fundacji Konrada Adenauera. Wyraził zadowolenie, że reprezentowana przez niego fundacja może uczestniczyć w przedsięwzięciu będącym częścią większego projektu badawczo-edukacyjnego. Gość z Warszawy przypomniał krótko historię działalności Fundacji Konrada Adenauera w Polsce, podziękował Instytutowi Zachodniemu za współpracę oraz życzył uczestnikom owocnych obrad.

Konferencja podzielona została na dwa panele. Pierwszy, zatytułowany „Edukacja polityczna w Niemczech” moderowany był przez prof. IZ dr. hab. Krzysztofa Malinowskiego, i składał się z sześciu referatów zakończonych dyskusją. Panelem drugim pt. „Wyzwania dla

polskiej edukacji obywatelskiej” składającym się z pięciu referatów oraz podsumowującej dyskusji, kierował dr Piotr Kubiak – pomysłodawca i *spiritus movens* konferencji.

Pierwszą część obrad rozpoczęło wystąpienie Piotra Kubiaka, który na przykładzie Hesji i Berlina nakreślił instytucjonalne ramy kształcenia obywatelskiego w Niemczech. Autor skupił się na pozaszkolnym kształceniu politycznym u naszego zachodniego sąsiada, ogólnie charakteryzując zakres i znaczenie działalności Federalnej Centrali Kształcenia Politycznego (*Bundeszentrale für politische Bildung*) oraz szczegółowo omówił funkcjonowanie Heskiej Centrali Kształcenia Obywatelskiego (*Hessische Landeszentrale für politische Bildung*) i Berlińskiej Centrali Kształcenia Obywatelskiego (*Landeszentrale für politische Bildungsarbeit Berlin*). Referent wysoko ocenił rozmach działań tych instytucji w Niemczech i wyraził nadzieję, że w przyszłości możliwa stanie się twórcza adaptacja sprawdzonych tam rozwiązań systemowych na gruncie edukacji obywatelskiej w Polsce.

Drugim prelegentem był dr hab. Sebastian Fikus (Politechnika Opolska), który wygłosił referat zatytułowany *Determinanty społecznej recepcji postaw dysydentów III Rzeszy w Republice Federalnej Niemiec*. Nakreślił w nim bardzo długą i skomplikowaną drogę rozliczania się Niemców z nazistowskiej przeszłości, ukazując równocześnie mechanizmy procesów amnestyjnych i amnezyjnych, które pozwalały kanclerzowi Konradowi Adenauerowi wciągać dawne elity nazistowskie w proces budowania struktur władz politycznych RFN różnych szczebli. Proceder ten został przedstawiony w kontekście kreowania określonej polityki historycznej państwa zachodnioniemieckiego, polegającej z jednej strony na lansowaniu tezy, że większość Niemców wewnątrz nie zgadzała się z reżimem hitlerowskim, ale w obliczu jego potęgi była bezwolna, z drugiej zaś na eksponowaniu – bez należytej miary i właściwych proporcji – roli antynazistowskiego niemieckiego ruchu oporu (np. Białej Róży czy Kręgu z Krzyżowej). Referent sporo miejsca poświęcił systemowi sądownictwa RFN, który bardzo długo i skutecznie starał się nie dopuścić do rewizji wyroków sądów III Rzeszy, zwłaszcza w stosunku do dezertersów z *Wehrmachtu* i skazanych z paragrafu odnoszącego się do tzw. zdrajców wojny. Na podstawie tego ostatniego sądzono niemieckich obywateli za najbardziej ludzkie odruchy (np. za pomoc Żydom czy jeńcom wojennym). Dopiero ustawa *Bundestagu* z 8 września 2009 r. przyniosła rewizję tych wyroków oraz rehabilitację skazanych.

Trzeci referat został poświęcony Partii Wolnych Demokratów (*FDP*) i jej polityce edukacyjnej, a jego autorką była dr Aleksandra Kruk z Uniwersytetu Zielonogórskiego. Omówiła rolę powołanej w 1958 r. Fundacji im. Friedricha Naumanna (*Friedrich-Naumann-Stiftung*) – powiązanej z *FDP* organizacji promującej idee liberalizmu i społeczeństwa obywatelskiego (traktowanego jako „społeczna podwalina państwa”). Sporo miejsca zajęło prelegentce przedstawienie zasług Friedricha Naumanna, mentora pierwszego prezydenta RFN – Teodora Heussa oraz omówienie inicjatyw fundacji, np. tworzenie programów stypendialnych, wydawanie czasopism czy moderowanie forów internetowych.

Dr Agnieszka Bielawska przedstawiła na wybranych przykładach programy studiów politologicznych w RFN. Autorka wskazała trzy uczelnie, uzasadniając ich wybór wysokim miejscem w rankingach szkół wyższych w Niemczech. Omówiła programy i strukturę studiów „nauki o polityce” na Uniwersytecie Poczdamskim, a następnie przedstawiła oferty studiów politologicznych na Wolnym Uniwersytecie Berlińskim oraz na Uniwersytecie Humboldta w Berlinie.

Kolejny referat został wygłoszony przez dr hab. Violetę Julkowską, prof. UAM, która omówiła miejsce polityki historycznej państwa w szkolonej edukacji historycznej w ostatnich latach. Autorka zwróciła uwagę na fakt, że obecnie polityka historyczna państwa polskiego przejawia się w sposób stonowany (rocznicowy i akcyjny) i przypomina bardziej politykę

pamięci – nie ma bowiem wyraźnego bieżącego zadania politycznego, a jedynie ogólny cel upamiętniający. Porównując sytuację dydaktyki historii w Niemczech i w Polsce prof. Julkowska doszła do wniosku, że od lat 80. XX w. wspólną kategorią metodologiczną obu dydaktyk pozostaje kategoria świadomości historycznej. Autorka wyodrębniła też różnice pomiędzy polską a niemiecką dydaktyką historii, akcentując żywy w polskiej tradycji postulat kształcenia myślenia historycznego uczniów jako najważniejszej kompetencji; zaś w niemieckiej – kształcenia krytycznego podejścia do przekazów historycznych, opartego na koncepcji dydaktycznej otwartego obrazu historii. Na końcu referentka scharakteryzowała projekt wspólnego, polsko-niemieckiego podręcznika historii dla gimnazjalistów, w którego przygotowaniu brała udział jako ekspertka.

Pierwszy panel zakończyło wystąpienie dr Agnieszki Opalińskiej z Uniwersytetu Zielonogórskiego, która podzieliła się swoimi doświadczeniami edukacyjnymi z zakresu praktyk przywracania pamięci. Autorka przedstawiła mechanizm działania pamięci w jego trzech aspektach: rejestracji, przechowywaniu i odtwarzaniu, a następnie skupiła się na ostatnim i wskazała przykłady realizacji projektów z zakresu odtwarzania pamięci, takich jak: inscenizacja/rekonstrukcja, pamiętnik/wywiad i ściana pamięci. Autorka wskazała też Europejską Fundację Oświaty i Kultury jako modelową szkołę współpracy polsko-niemieckiej.

Drugi panel rozpoczęło wystąpienie piszącego te słowa, który przedstawił założenia edukacji obywatelskiej w Polsce po 1989 r. Obecnie jest ona realizowana głównie w ramach przedmiotu wiedza o społeczeństwie, nauczany w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych. W wystąpieniu została omówiona szczególna rola Fundacji Centrum Edukacji Obywatelskiej, która na podstawie wzorców wypracowanych w USA od 1994 r. zmienia polską praktykę nauczania wiedzy o społeczeństwie, akcentując nade wszystko metody interaktywne jako bardziej sprzyjające kształceniu umiejętności obywatelskich, aniżeli metody tradycyjne.

O roli niemieckich fundacji w edukacji politycznej w Polsce mówił z kolei dr Radosław Grodzki z IZ, który przedstawił działania oraz ocenił znaczenie dla polskiej edukacji obywatelskiej fundacji: Konrada Adenauera, Friedricha Eberta, Friedricha Naumanna, Heinricha Bölla czy Róży Luksemburg. Autor podkreślił ich pomocną rolę w budowaniu w Polsce po 1989 r. systemu demokracji, społeczeństwa obywatelskiego i gospodarki wolnorynkowej. Równocześnie zauważył, że fundacje te działają przede wszystkim w celu realizacji własnych interesów i przedstawiania niemieckiego punktu widzenia na kwestie sporne w relacjach polsko-niemieckich.

Kolejnym referentem był dr Janusz Jartyś z Uniwersytetu Szczecińskiego, który podjął problematykę zapisów Karty Praw Podstawowych i wywołanego nimi dyskursu politycznego w Polsce. Prelegent zwrócił uwagę, że dyskurs ten skupia się na sprawach obyczajowych (np. dotyczy związków homoseksualnych), leżących w kompetencji władz krajowych, a nie unijnych. Słabym natomiast echem odbijają się w nim istotniejsze kwestie, dotyczące np. spraw własnościowych czy zdefiniowania kategorii mniejszości narodowych. Autor wyraził nadzieję, że w przyszłości będzie możliwa bardziej merytoryczna dyskusja o Karcie Praw Podstawowych i uznał to za ważne zadanie dla edukacji politycznej i obywatelskiej w Polsce.

Przedostatnie wystąpienie było refleksją nad spektaklem Jana Klaty pt. *Transfer!* z 2006 r. (Teatr Współczesny we Wrocławiu), w którym polscy i niemieccy świadkowie II wojny światowej opowiadają na scenie o swoich losach związanych z historią wypędzeń (transferów). Autorka referatu, mgr Aleksandra Francuz z UAM, skupiła uwagę na kategorii *Heimat* w tych opowieściach i zaproponowała wykorzystanie spektaklu dla skonstruowania lekcji o „polsko-niemieckich losach poplątanych”. Celem takiej lekcji byłoby lepsze wzajemne zrozumienie i wywołanie dyskusji o problemach polsko-niemieckiej tożsamości.

Ostatnią prelegentką była dr Anna Piesiak-Robak z UAM, która przedstawiła obywatelski wymiar projektu „Cyfrowa Dziecięca Encyklopedia Wielkopolan”, realizowanego obecnie w wybranych szkołach podstawowych we wszystkich gminach województwa wielkopolskiego. Polega on na tworzeniu biogramów lokalnych bohaterów, wybieranych przez zespoły uczniowskie pod opieką nauczycieli i umieszczaniu ich na platformie cyfrowej w Internecie. W sumie przewidziano 1808 biogramów, które wraz z materiałami (archiwalnymi nagraniami, skanami aktów metrykalnych czy kopiami dokumentów związanych z losami bohaterów) stworzą unikalną w skali kraju dziecięcą encyklopedię Wielkopolan, której wartość edukacyjna jest nie do przecenienia.

Po wygłoszeniu wszystkich referatów oraz dyskusji konferencję podsumował dr Piotr Kubiak, uznając ją za niezwykle inspirującą i ciekawą.

Mariusz Menz

WALNY ZJAZD CZŁONKÓW STOWARZYSZENIA INSTYTUT ZACHODNI

Podzielony zwyczajowo na część merytoryczną i sprawozdawczo-wyborczą Walny Zjazd Członków Stowarzyszenia Instytut Zachodni odbyło się 3 grudnia 2014 r. Otworzył go przewodniczący Kuratorium Stowarzyszenia Instytut Zachodni prof. dr hab. Tomasz Budnikowski. Spotkaniu towarzyszył referat Angeliki Menze pt. „Działalność Polsko-Niemieckiego Koła Gospodarczego”, a prace funkcjonującego w strukturach Stowarzyszenia Regionalnego Ośrodka Debaty Międzynarodowej (RODM) przybliżyły: Joanna Kalińska i Katarzyna Trzeciak.

W pierwszej części zebrani wysłuchali wykładu gościa. Angelika Menze – przedstawiona przez prowadzącego jako „Niemka-Poznanianka” - krótko nakreśliła początki swojego pobytu w Polsce (praca w szkole, niemieckie towarzystwo gospodarcze). Następnie omówiła dwa zasadnicze rodzaje swojej działalności: w Kole Gospodarczym Polsko-Niemieckim i reprezentowanie interesów Brandenburgii. Podkreśliła ciągłą ewolucję Koła (którego skład stanowią po połowie Polacy i Niemcy; skupia ono małe przedsiębiorstwa, często rodzinne) i podejmowanej przez instytucję tematyki (rosnąca rola kwestii kulturalnych). Pierwotna „reprezentacja niemieckich interesów gospodarczych” przeobraziła się w „integracyjną grupę firm polsko-niemieckich”. Inicjatywa współpracy z regionami ościennymi zrodziła się przed laty w zamysle sprawującego w latach 2002-2013 urząd premiera Brandenburgii Matthiasa Platzka. Przedstawicielstwo tego kraju związkowego ma na celu sprzyjanie zacieśnianiu kontaktów na wielu poziomach, w zakresie gospodarczym, społecznym czy kulturalnym. Chodzi o stymulowanie dialogu, oferowanie płaszczyzn wymiany poglądów, lepsze wzajemne poznanie i poszukiwanie wspólnych punktów dalszej współpracy. Wystąpienie to skomentował T. Budnikowski, wskazując na wciąż niską znajomość Brandenburgii wśród Polaków, mimo bliskości geograficznej. Dyrektor IZ dr Michał Nowosielski zainteresował się możliwościami kooperacji w ramach Partnerstwa Odry. A. Menze zwróciła uwagę na niedookreślony charakter zakresu jej zadań, co teoretycznie daje okazję angażowania się w inne projekty, w tym Partnerstwo Odry. Wyraziła zainteresowanie współpracą w tej formule. T. Budnikowski przypomniał o dotychczasowej tradycji współpracy IZ z Poczdamem, w którą zaangażowany był m.in. prof. Andrzej Sakson, wspominając także inne przykłady takich relacji. Dr Maria Wagińska-Marzec zapytała o kwestie współpracy kulturalnej - A. Menze podała przykłady koncertów organizo-